

Aylık Suriye Bülteni “Rejimle Normalleşmenin Bedeli Olarak Uyuşturucu Kaçakçılığı”

Ocak 2024

Bu rapor 2024 Ocak ayı çerisinde Suriye'de yaşanan en önemli siyasî ve ekonomik olaylar ile güvenlik olaylarını ele almaktadır. Arap devletler; Esed rejimi ile normalleşme sürecinin devam edebilmesi için, taleplerinin yerine getirilmesi yönünde rejimden ciddi adımlar atmasını beklemekte ve bu konuda rejimine daha fazla fırsat tanımaktadırlar. Bu husus, 21. Astana turu görüşmelerinin düzenlenmesiyle eş zamana rastlamıştır. Ancak Astana görüşmeleri herhangi bir somut sonuç elde edilemeden sona ermiştir. Suriye'deki duruma güvenlik açısından bakıldığında; Suriye coğrafyası bir yandan İran ve müttefikleri, diğer yandan ABD ve İsrail olmak üzere aralarında askerî saldırıların ve karşılıklı saldırıların sahnesi olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, Suriye-Ürdün sınırındaki uyuşturucu kaçakçılığı krizi daha kötü bir hale geldiği ve Ürdün'ün Suriye'nin güneyine yaptığı askerî müdahalelerin de arttığı görülmektedir. Türkiye de Suriye'nin kuzey doğusundaki askerî operasyonlarını arttırarak sadece askerî bölgeler ve güvenlik bölgelerini değil, aynı zamanda YPG'nin enerji altyapısı, petrol ve gaz sahalarını da hedef almıştır. Rejim ekonomik açıdan yakıt fiyatlarını yükselterek ve hizmet harçları ile vergileri artırarak hazine açığını kapatma politikalarını izlemeye devam etmektedir. Buna karşılık Suriye'nin kuzeybatısında yer alan bölgeler ekonomik durumu iyileştirmeye yönelik atılan bazı adımlara tanık olmuştur.

Rejim ile Normalleşme: Kabul ve Ret Arasında

Esed rejimi, yaşadığı uluslararası izolasyonu sona erdirmek için yeni bir alan açma girişimi çerçevesinde; Suriye Dışişleri Bakan Yardımcısı Uganda'nın başkenti Kampala'da düzenlenen Bağılantısız Ülkeler Zirvesi'ne katılmış ve rejim heyeti zirve sırasında Kuzey Kore, Venezuela, Rusya, Küba ve Guyana Cumhuriyeti heyetleriyle ikili görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Rejim, Arap ülkeleriyle ilişkilerini pekiştirme bağlamında Tunus'a büyükelçi atamıştır. Birleşik Arap Emirlikleri de Şam'a büyükelçi atamıştır. Suriye'ye yönelik Arap açılımı karşısında ise Batılı ülkeler, Esed rejimiyle normalleşmenin bir yararının olmadığı görüşünü benimsemektedir. Fransa'nın Suriye özel temsilcisi Brigitte Cormier, rejimin uzlaşmaz tutumunun ilişkileri normalleştirme çabalarını çıkmaza soktuğuna işaret etmiştir ve uluslararası toplumu Suriye meselesinin unutulmaması ancak dikkatlerin başka krizlere de yoğunlaşması gerektiği çağrısında bulunmuştur. Benzer bir tutum sergileyen ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı da Esed rejimini Suriye'de siyasî çözüm yolunda ilerleme kaydedilmesinin önündeki başlıca engel olarak tanımlamıştır. Washington'un Suriye'de çözüm için BM'nin 2254 sayılı kararını desteklemeye devam ettiğini ve siyasî çözüm olmadan Şam ile ilişkileri normalleştirmeyeceğini ya da yaptırımları hafifletmeyeceğini dile getirmiştir.

Başka bir gelişme olarak 21. Astana turu görüşmeleri gerçekleşmiştir. Ancak bu tur, herhangi bir temel dosyada ilerleme kaydedilmeden sona ermiştir. Diğer yandan toplantıda garantör taraflar (Türkiye, Rusya ve İran) anayasa komitesi müzakerelerini yeniden başlatma ve İdlib'te askerî gerilimi azaltmayı sürdürme konularında anlaşmaya varmışlardır. Ayrıca toplantı Türkiye ile rejim arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi sürecinde ilerleme sağlanması hususunda da başarısız olmuştur.

Suriye'deki durum insani yönden ele alındığında ise; Birleşmiş Milletler, "Bab El Hava" sınır kapısından Suriye'ye insani yardım girişinin 13 Ocak 2024'ten 13 Temmuz 2024'e kadar altı ay daha uzatılması konusunda rejimle anlaşmaya varmıştır. Ayrıca Bab El Selame ve El Rai sınır kapılarından da yardım girişinin, dördüncü yetki kapsamında 13 Şubat 2024'e kadar bir ay daha uzatılması hususunda anlaşmaya varılmıştır.

Yönetim açısından bakıldığında ise İdlib'teki Kurtuluş Hükümeti; Bayındırlık ve Kara Yolları Genel Müdürlüğü'nün kurulduğunu, Sarmada, Harem, Kalli, Salqin, Atareb ve Hamama şehir ve beldeleri için organizasyon planlarının hazırlandığını ilan etmiştir.

Suriye'nin kuzey ve doğusundaki YPG yönetimi ise, geçen yılın sonunda uygulamaya koyduğu "Toplumsal Sözleşme"nin son versiyonu doğrultusunda Medya Kanunu'nda değişiklikler yaptığını duyurmuştur. YPG yönetimi ayrıca kontrol ettiği bölgelerde önümüzdeki dönemde kapsamlı seçimlerin yapılmasına yönelik hazırlık amacıyla bir seçim kanunu taslağı hazırlamak üzere Yüksek Seçim Komisyonunun kurulduğunu duyurmuştur. Zira YPG Suriye'nin kuzeydoğusunda yaşayan halkı temsil etme söylemini engelleyen bir meşruiyet krizini yaşamaya devam etmektedir. Aynı bağlamda, YPG yönetimi zorunlu askerlikten kaçanlar için genel af çıkarmıştır ve "MESED" Konseyi ortak Başkanı Mahmud El Muslat'ın Türkiye dâhil ülke içinde ve dışında herkesle diyaloga hazır olduğunu ifade etmesiyle iç ve dış taraflarla diyalog kurma konusunda esneklik göstermiştir.

Artan Uyuşturucu Krizi ve Olası Yansımaları

İsrail Hava Kuvvetleri, Suriye'de İran destekli Şii milislere ait güvenlik mevkilerine birkaç hava saldırısı düzenlemiştir. Saldırıların sonucu aralarında "Kudüs Kolordusu" istihbarat sorumlusu ve yardımcısının da yer aldığı dört Devrim Muhafızı komutanı etkisiz hale getirilmiştir. İsrail ordusu ayrıca Suriye'den Golan Tepelerine roket atılmasından sorumlu Hamas komutanı Hasan Okaşa'yı öldürdüğünü de açıklamıştır. Diğer yandan Iraklı Şii milisler Suriye'nin kuzeydoğusundaki El Ömer, Rumeylan, El Malikiye, El Şedadi petrol sahalarını ve Kamışlı'daki "Himo" üssünü roket ve dronlar araçlarıyla bombalamıştır. Saldırıların sonucu Amerikan kuvvetleri safları arasında isabet kaydedilmemiştir.

Gazze savaşının Suriye'ye yansımaları bağlamında ise; Rusya, işgal altındaki Golan ile Suriye sınırındaki provokatif operasyonların durumunu izlemek ve gerilimin tırmanmasını önlemek amacıyla Kuneytra'da iki askerî kontrol noktası kurduğunu ve Suriye ile işgal altındaki Golan arasındaki çatışmaların ayrılma hattı üzerinde askerî hava devriyeleri gezdirmeye başladığını ve bunun sadece denetim amaçlı olduğunu ilan etmiştir. Rusya'nın bu hamlesi, Suriye

topraklarından Golan'a doğru kapsamlı bir saldırıyı önlenmesine katkıda bulunabilmesi açısından önemlidir.

Ürdün, topraklarına yönelik uyuşturucu kaçakçılığına karşı ilan ettiği savaş çerçevesinde, Suveyda'daki uyuşturucu kaçakçısı tüccarların mevkillerine dört hava saldırısı düzenlediğini duyurmuştur. Ayrıca Ürdün'e bağlı kuvvetler Suveyda'nın doğusundaki serbest bölgeye girerek uyuşturucu kaçakçılığı yapan silahlı gruplarla çatışmaya girmiştir. Ürdün ordusunun bu hamlesi, uyuşturucu tüccarlarını takip etme ve onları Suriye toprakları içinde öldürme ya da tutuklamaya dayalı yeni angajman kurallarına dayanan bir girişimdir. Aynı bağlamda, Suveyda'deki en büyük silahlı gruplardan biri olan Rical El Karama Hareketi, Ürdün'ün hava saldırıları sonucunda sivillerin öldürülmesini önlemek için Ürdün'e yönelik dokuz maddelik bir girişim açıklamıştır. Hareket, Ürdün tarafının uyuşturucu kaçakçılığı ve ticaretine karışanların isim listesini vermesinin ardından bu kişileri takip etmeye hazır olduğunu duyurmuştur. Buna karşılık rejim muhalifi olan Birleşik Dürzi Grubu lideri Şeyh Hikmet El Hicri, Ürdün'ün uyuşturucu kaçakçılarını hedef alan saldırılarını desteklediğini açıklamıştır ve hiçbir sivilin zarar görmemesinin sağlanması gerektiği çağrısında bulunmuştur. Ayrıca rejim ve Ürdün hükümeti de sınır güvenliğine yönelik tehdidin sorumluluğu konusunda karşılıklı suçlamalarda bulunmuşlardır. Rejim, Ürdün'ün hava saldırılarını kınayarak Amman'ı geçen yıllar boyunca Suriye'de teröre destek vermekle suçlamıştır. Ürdün Dışişleri Bakanlığı sözcüsü ise Suriye'den, Ürdün'e uyuşturucu ve silah kaçakçılığının krallığın güvenliğine doğrudan bir tehdit oluşturduğunu dile getirmiştir. Dolayısıyla, kaçakçılık operasyonlarının devam etmesi ve Ürdün'ün Suriye meselesindeki askerî müdahalesinin artması halinde, bu konunun gelecekte Araplar ile rejim arasındaki normalleşme sürecini nasıl etkileyeceğini tahmin etmek zor görülmektedir.

Esed rejimi, güvenlik teşkilatlarının yeniden yapılanması kapsamında, resmî bir açıklama yapmadan güvenlik teşkilatları ve Muhaberat şubeleri düzeyinde değişiklikler gerçekleştirmiştir. Söz konu değişiklikler, Ali Memlük'ün Ulusal Güvenlik Bürosu Başkanlığından alınması ve Ulusal Güvenlik İşleri Başkanlık Danışmanı olarak atanmasını içermektedir. Ayrıca Tümgeneral Kifah El Melhem de Ulusal Güvenlik Bürosunun başına getirilmiştir. Kararlar, güvenlik teşkilatına yeniden merkeziyetçi bir anlayışı ve piramit yapılanmasını getirmek, tüm birim ve şubelerin doğrudan Beşar Esed'e bağlı olan Ulusal Güvenlik Bürosu ile çalışmasını sağlamak amacı taşımaktadır. Polis teşkilatı, ordu ve tüm güvenlik uzmanlığı alanlarından emekli 54 tümgeneralin Ulusal Güvenlik Bürosunda çalışmak üzere yeniden görevlendirilmesini de kapsamıştır. Söz konusu değişiklikler, Rusya'nın baskısı ile Arap ve Batılı taraflara, yerel reformlar karşılığında normalleşme çemberini genişletme umuduyla verilen sözlere yanıt olarak alınan şeklen tedbirler olarak ortaya çıkmaktadır.

Dera'da ise çok sayıda askerî unsurun ve güvenlik birimlerinin rol alması, devam eden suikastlar ve karşılıklı hedef almalar neticesinde bölge, güvenlik anlamında kırılğan yapısını hala muhafaza etmektedir. Buna göre rejimin Kriminal Güvenlik Merkezi Başkanı, İzra şehrinde öldürülmüştür. Bunun yanında muhalif gruplar ile DAEŞ örgütü hücreleri arasındaki

çatışmalar devam etmiş ve DAEŞ örgütünün sözde "Horan Valisi" Usame Şehade El Azizi bu çatışmalarda öldürülmüştür.

Diğer yandan DAEŞ örgütü, "Onları nerede bulursanız öldürün" savaşını başlattığını ilan etmiştir. DAEŞ örgütü saldırı endeksi, geçen yılın son çeyreğine kıyasla önemli bir artış kaydetmiştir. Örgüt, Ocak 2024'te Deyrzor'da 22, Halep'te 4, Humus'ta 3, Haseke'de 3 ve Rakka'da 2 olmak üzere Suriye'de toplam 34 saldırı gerçekleştirmiştir. Humus kırsalının doğusundaki Tedmür çölüne uzanan bu operasyonların ardından çoğu rejim güçlerinden oluşan 70 kişi ya öldürülmüş ya da yaralanmıştır.

DAEŞ örgütü saldırılarının sıklığındaki bu artış, bölgedeki kaosun tırmandığı ve İran destekli Şii milislerin ABD üslerine yönelik saldırıları sonucunda gerginliğin arttığı sırada ortaya çıkmıştır. DAEŞ örgütü, kaostan ve ABD güçlerinin milislerin tehdidiyle meşgul olmasından yararlanmaktadır. Bu tırmanış aynı zamanda DAEŞ örgütünün yeniden toparlanabildiğine ve birden fazla cephede saldırılar düzenleyerek askerî kabiliyetlerini yeniden kazanacağına işaret etmektedir.

İdlib'te ise, bölge halen rejim ve İran destekli Şii milislerin saldırılarına sahne olmaya devam etmektedir. Rejim güçlerinin bölgedeki şehir ve kasabaları ağır toplarla hedef alması sonucu çoğu kadın ve çocuk olmak üzere 40 sivil hayatını kaybetmiş ve onlarcası da yaralanmıştır. Yeni bir gelişme olarak İran Devrim Muhafızları, İran topraklarından İdlib'teki Taltita köyündeki bir sağlık merkezini hedef alan balistik füze saldırısı düzenlemiştir. Diğer yandan Türk ordusu, rejimin El Abzamo kasabasındaki Türk üssünü hedef almasına karşılık olarak Serakib eksenindeki rejim mevzilerini hedef almıştır.

Aynı zamanda muhalif gruplara bağlı savaşçılar İdlib'in güneyinde yer alan rejim mevzilerine saldırı düzenleyerek 5'ten fazla askeri öldürmüştür. Ayrıca Türkiye Savunma Bakanlığı, Fırat Kalkanı bölgesinde provokatif ateş açtıkları gerekçesiyle 14 YPG'liyi etkisiz hale getirdiğini açıklamıştır. SDG ise Türkiye'nin YPG kontrolü altındaki bölgelere yönelik saldırılarına karşılık olarak Kal Cibrin köyündeki Türk üssünü topçu atışlarıyla hedef almıştır. Türk SİHA'ları, El Suveydiye elektrik santrali olmak üzere bölgedeki onlarca bölgeye, kontrol noktalarına, tesislere, petrol sahalarına ve altyapıya 70'ten fazla hava saldırısı düzenleyerek SDG saflarında ölümlere ve yaralanmalara yol açmıştır. Ayrıca bölgede yakıt krizine ve birkaç gün boyunca tam olarak elektrik kesintisine neden olmuştur.

Deyrzor'da ise YPG, kontrolü altındaki bölgeler ile rejim güçlerinin kontrolündeki bölgeler arasında yer alan El Aşara kapısını yeniden açmıştır.

Yaşam Krizini Daha Fazla Kötüleştiren Kararlar

Esed rejimi, yurtdışından gelen havaleleri artırmak ve döviz girdilerini sağlamak için sabit dolar kurunu 12.500 liradan 13.000 liraya yükseltmiştir. Ayrıca rejimin İç Ticaret Bakanlığı araçlarda kullanılan dizel yakıt fiyatlarını yaklaşık %500 oranında artırarak 11.880 liraya yükseltmiştir. Bu artış Şam'da enflasyonun artmasına, temel mal ve malzeme fiyatlarının %70 oranında yükselmesine yol açmıştır.

Diğer yandan akaryakıt fiyatlarına benzer şekilde, Esed rejimi hizmet harçları ve vergileri artırmaya yönelik bir dizi karar almıştır. Buna göre her türlü pasaport harcının %200 oranında artırıldığı, resmî temel eğitim ve lise eğitimi kayıt ücretlerinin yükselttiği duyurulmuştur. Aynı zamanda kamu sektöründeki ve özel sektördeki çimento üretimine de vergi konulmuştur. Bu kararlar mal ve hizmet fiyatlarında önemli bir artışa neden olmuştur. Bu durumun vatandaşların, tüccarların ve sanayicilerin yaşam standartlarının düşmesine, göçe yol açan ekonomik nedenlerin artmasına ve yeni bir mülteci dalgasının ortaya çıkmasına neden olacağı beklenmektedir.

Diğer ülkelerle ekonomik ilişkiler çerçevesinde ve İran'ın Suriye ekonomisinin daha fazla alanını kontrol altına alma çabaları bağlamında “Suriye-İran” Ticaret Odası, Suriye'de İranlı yatırım şirketlerinin kurulmasını içeren yıllık çalışma planını onaylamıştır. Aynı bağlamda rejim, Brezilya'yı ziyaret etmek ve daha önce Brezilya'yla imzalanan anlaşmaları işler hale getirmek için bir Suriye ticaret heyeti oluşturarak Güney Amerika'da yeni ekonomik fırsatlar arayışı içerisine girmiştir.

Erken İyileştirme İçin Gösterilen Çabalar ve Karşılaşılan Zorluklar

Suriye'de, muhaliflerin kontrolündeki bölgelerde ekonomik durumu iyileştirmek ve iş olanakları sağlamak amacıyla muhalifler tarafından ilk yatırım konferansı Suriye'nin kuzeyindeki El Rai şehrinde düzenlenmiştir. Suriye Sivil Savunma Örgütü, sağlıklı yaşam çabaları çerçevesinde İdlib ve Halep kırsalındaki 33 okulda okul sağlığı projesi başlatmıştır. Ayrıca Suriye Amerikan Tıp Derneği (SAMS), Suriye Forumu Örgütü, SAMS Derneği ve Suriye Sivil Savunma Örgütünün yer aldıkları operasyonel ittifak çerçevesinde İdlib'te "SAMS Tıp Şehri" projesinin temelleri atılmıştır. Bu da Suriye'nin kuzeybatısındaki sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesine yönelik önemli bir adım ve niteliksel bir sıçrama olarak kabul edilmektedir.

İdlib'te ise “Al Rais” Döviz ve Havale Şirketinin iflasını açıklamasının ardından birçok para bozdurma ve havale bürosu havale gönderme ve teslim almayı durdurmuştur. Bu gelişme tahmini 3 milyon dolarlık bir kayba neden olmuştur. Aynı zamanda söz konusu iflas meselesi para havale ücretlerinin beş ila on kat arasında artmasına neden olmuştur. Zira havale işlemleri, belirli taraflar ve şirketlerle sınırlı kalmıştır.

Suriye'nin kuzey doğu bölgelerinde YPG yönetimi, tüccarlardan ve eczanelerden yıllık vergi almaya başlamıştır. Alınan bu karar, tüccarlar tarafından tepkiyle karşılanmıştır. YPG yönetimi, bölge ekonomisini kontrol altına almak amacıyla yabancı ve yerel para birimleriyle ilgili bir dizi kararlar almıştır. Bu kararların en önemlisi de yerel ve yabancı bankaların lisanslanmasını düzenleyen karar olmuştur. Uygulanan yeni vergiler ve mali kararlar halkın geçim yükünü arttırmasına ve YPG yönetimiyle bu bölgelerde yaşayan Arap aşiretleri arasındaki gerilimin tırmanmasına neden olacağı öngörülmektedir. Zira bu bölgeler halen mazot, benzin ve gazın piyasalarda bulunmaması nedeniyle yakıt kriziyle karşı karşıyadır. Bu da bölgedeki tarım ve üretim maliyetlerini arttırmaktadır.